

UOT: 336.221.24

Sadələşdirilmiş vergi: nəzəriyyə və praktika

Məhərrəmov Ramiz Bulut oğlu*
iqtisadiyyat üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi - sadələşdirilmiş verginin ödəyicilərinin və vergitutma obyektinin, verginin hesablanması qaydalarının, ödəmə müddətinin və bəyannamələrin təqdim edilməsi vaxtının müəyyən edilməsi, vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə məsuliyyət tədbirlərinin tətbiq edilməsi hallarının araşdırılması, sadələşdirilmiş verginin dərəcəsinin zonalar üzrə əmsallarının tətbiq edilməsinin təklif edilməsi.

Tədqiqatın metodologiyası - sistemli yanaşma, müqayisəli təhlil.

Tədqiqatın nəticələri - sadələşdirilmiş vergitutma rejiminin tətbiqinin səmərəliliyinin müəyyən edilməsi və bu istiqamətdə təkliflərin verilməsi.

Tədqiqatın məhdudiyyətləri - xarici təcrübəyə əsaslanaraq sadələşdirilmiş vergitutma rejiminin tətbiq edilməsi üzrə problemlərin üzə çıxarılması baxımından daha geniş araşdırmaların aparılması tələb olunur.

Tədqiqatın praktiki əhəmiyyəti - sadələşdirilmiş verginin tətbiqindən daha səmərəli istifadə edilməsinin mümkünlüyü.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi - sadələşdirilmiş verginin spesifik xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla bu sahədə xarici təcrübənin öyrənilməsi və yeniliyin tətbiq edilməsi.

Açar sözlər: *vergiqoyma, sadələşdirilmiş vergi, kiçik biznes, avtonəqliyyat vasitələri, mənzil tikintisi.*

1. Giriş

İnkişaf etmiş ölkələr arasında yalnız Fransada təsərrüfat dövriyyəsinin həcmindən asılı olaraq, kiçik biznes strukturları üçün xüsusi sadələşdirilmiş vergi rejimi tətbiq

* Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyinin Tədris Mərkəzi. Bakı şəhəri, AZ 1040. Ülvi Rəcəb, 1.
ramizvergi@rambler.ru

edilir. Çox da iri olmayan (*orta*) təsərrüfat dövrüyyəsi olan kiçik müəssisələr yalnız vergi bəyannaməsini təqdim edir və vergi ödənişləri sadələşdirilmiş sxem üzrə həyata keçirilir. Xüsusi vergi rejimi tətbiq edilən fiziki şəxs olan kiçik müəssisələr qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş hədd çərçivəsində onların sahibkarlıq fəaliyyətinin illik dövrüyyəsi üçün asılı olaraq gəlir vergisini ödəyirlər.

Sadələşdirilmiş vergi də vergitutmanın xüsusi formasıdır. Sadələşdirilmiş vergi Azərbaycanda 1 yanvar 2001-ci ildə etibarən tətbiq edilməyə başlanmışdır. Bu vergi tətbiq edildikdən ona bir sıra əlavə və dəyişikliklər edilmiş, bəzi müddəaları dəqiqləşdirilmişdir. Sadələşdirilmiş verginin məqsədi vergi yükünün azaldılmasından, vergi və mühasibat uçotu və hesabatının kiçik müəssisələr və fərdi sahibkarlar üçün sadələşdirilməsindən ibarət olmuşdur. Bu məqsədlərə nail olunması kiçik biznesin inkişafına və bütövlükdə ölkə iqtisadiyyatının səmərəliliyinin artırılmasına imkan vermişdir.

Sadələşdirilmiş vergi sistemi tətbiq edildikdən sonra kiçik müəssisələr və fərdi sahibkarlar qarşısında belə bir sual dururdu: sadələşdirilmiş vergi sistemini tətbiq etməyə dəyərmi?

Sadələşdirilmiş vergi alternativ vergi növüdür, müəssisələr və fərdi sahibkarlar tərəfindən ümumi vergitutma sistemi (*ümumi rejim*) ilə yanaşı tətbiq edilən xüsusi vergi rejimidir.

Azərbaycanda bu vergiyə vergi tutulan əməliyyatlarının həcmindən asılı olaraq hüquqi və fiziki şəxslər, mülkiyyətində və ya istifadəsində avtonəqliyyat vasitələri ilə Azərbaycan Respublikasının ərazisində sərnişin və yük daşımalarını həyata keçirən, mənzil tikintisi fəaliyyəti ilə məşğul olan, kiçik biznes fəaliyyətini həyata keçirən şəxslər cəlb edirlər.

Əsasən kiçik sahibkarlığın dəstəklənməsi məqsədini güdən sadələşdirilmiş verginin tətbiqi zamanı xüsusilə mühasibat uçotunun təşkili daha az məsrəflərlə mümkün olur. Digər tərəfdən bu rejimin tətbiqi ölkənin vergi ödəyicilərinin böyük əksəriyyətini təşkil edən sadələşdirilmiş vergi ödəyicilərinin fəaliyyəti üzərində vergi nəzarətinin təşkili və həyata keçirilməsi işini də xeyli asanlaşdırır.

2. Vergi ödəyiciləri

Kiçik biznes fəaliyyətini həyata keçirən şəxslər sadələşdirilmiş vergini malların təqdim edilməsindən, işlərin görülməsindən, xidmətlərin göstərilməsindən əldə etdiyi vəsaitin məbləğindən (ümumi hasilatının həcmindən) və satışdankənar gəlirlərdən ödəyirlər. ƏDV məqsədləri üçün qeydiyyatdan alınmamış və əvvəlki ardıcıl 12 aylıq dövr ərzində vergi tutulan əməliyyatlarının həcmi 150000 manat və ondan az olan hüquqi şəxslər, həmçinin 90000 manat və ondan az olan hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirən fiziki şəxslər sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi olmaq hüququna malikdirlər.

Mülkiyyətində və ya istifadəsində olan avtonəqliyyat vasitələri ilə (*beynəlxalq yük və sərnişin daşımaları istisna olmaqla*) Azərbaycan Respublikasının ərazisində sərnişin və yük daşımalarını (*o cümlədən taksi ilə*) və yaxud həmin daşımaları müqavilə əsasında digər şəxslər vasitəsi ilə həyata keçirən şəxslər istisna olmaqla, həmin dövr başa çatdıqdan sonra dövriyyənin həcmi nəzərdə tutulan həddi keçdiyi halda 10 gün ərzində vergi orqanına ƏDV məqsədləri üçün qeydiyyatata dair ərizə verməyə borcludur. Vergi Məcəlləsinin 156-cı maddəsi isə ƏDV məqsədləri üçün qeydiyyatdan keçməli olmayan sahibkarlıq fəaliyyəti göstərən şəxslərə vergi orqanına ƏDV-nin məqsədləri üçün qeydiyyat haqqında ərizə vermək hüququ verir.

Sadələşdirilmiş verginin ödəyiciləri hesab olunan şəxslərə aşağıdakılar aid edilir:

- mülkiyyətində və ya istifadəsində olan avtonəqliyyat vasitələri ilə (*beynəlxalq yük və sərnişin daşımaları istisna olmaqla*) Azərbaycan Respublikasının ərazisində sərnişin və yük daşımalarını (*o cümlədən taksi ilə*) və yaxud həmin daşımaları müqavilə əsasında digər şəxslər vasitəsi ilə həyata keçirən şəxslər;
- mənzil tikintisi fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslər (*mülkiyyətində və ya icarəsində olan, habelə məqsədli şəkildə ayrılan ərazidə (torpaq sahəsində) özünə-məxsus və ya cəlb edilən vəsait hesabına əhalinin fərdi (şəxsi) ehtiyaclarını ödəmək və ya kommersiya məqsədləri üçün öz gücü ilə və yaxud müvafiq ixtisaslı peşəkar sifarişçi və ya podratçı cəlb etməklə bina tikdirən, habelə bu tikintinin və ya başa çatmış obyektin mülkiyyətçisi olan hüquqi və ya fiziki şəxslər*).

Sadələşdirilmiş vergitutma sistemini tətbiq etmək hüququ olmayan aşağıdakı vergi ödəyiciləri müəyyən edilmişdir:

- aksizli mallar istehsal edən şəxslər;
- kredit təşkilatları;
- sığorta təşkilatları;
- investisiya fondları;
- qiymətli kağızlar bazarının peşəkar iştirakçıları;
- lombardlar;
- qeyri-dövlət pensiya fondları;
- əmlakın icarəyə verilməsindən və royaltidən gəlir əldə edənlər;
- mülkiyyətində olan əsas vəsaitlərin ilin əvvəlinə (*Vergi Məcəlləsinin 218.1.1-ci maddəsində göstərilən şəxslər istisna olmaqla*) qalığı dəyəri 1000000 manatdan artıq olanlar.

3. Vergitutma obyektı

Hesabat dövrü ərzində (*rüb*) vergi ödəyicisi tərəfindən (*Vergi Məcəlləsinin 218.1.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş vergi ödəyiciləri istisna olmaqla*) təqdim edilmiş mallara (*işlərə, xidmətlərə*) və əmlaka görə əldə edilmiş ümumi hasılatın, habelə satışdankənar gəlirlərin həcmi vergitutma obyektidir.

Təqdim edilmiş mallar (*işlər, xidmətlər*) və əmlak dedikdə, mallar üzərində mülkiyyət hüququnun başqasına verilməsi, o cümlədən, lakin bunlarla məhdudlaşdırılmayan malların satışı, mübadiləsi, hədiyyə verilməsi, natura şəklində əmək haqqı ödənilməsi və digər ödəmələr, həmçinin girov qoyulmuş mallar üzrə mülkiyyət hüququnun girov saxlayana və ya digər şəxsə keçməsi (*Vergi Məcəlləsinin 13.2.10-cu maddəsi*), «xidmət (*iş*) dedikdə, malların təqdim edilməsi sayılmayan, nəticələri maddi ifadə kəsb edən fəaliyyət (*ƏDV-nin məqsədləri üçün pul vəsaitinə və torpağa mülkiyyət hüququnun başqasına verilməsi, həmçinin işəgötürənə muzzdlu işçi kimi xidmət göstərilməsi istisna olunur - Vergi Məcəlləsinin 13.2.11-ci maddəsi*), satış-dankənar gəlirlər dedikdə, isə digər müəssisələrin fəaliyyətində payçı kimi iştirakdan gəlir, müəssisəyə məxsus səhmlər, istiqrazlar və digər qiymətli kağızlardan əldə olunan gəlirlər, habelə mal və xidmət (*iş*) istehsalı və satışı ilə bilavasitə bağlı olmayan əməliyyatdan götürülən digər gəlirlər, o cümlədən cərimə və zərərin ödənilməsi şəklində alınmış məbləğ, xarici valyuta əməliyyatları üzrə artan məzənnə fərqi, qanunvericiliyə müvafiq iddia müddəti keçmiş kreditor deponent borc məbləğləri başa düşülür (*Vergi Məcəlləsinin 13.2.11-ci maddəsi*).

Vergi Məcəlləsinin 219.1-1-ci maddəsi sadələşdirilmiş vergi ödəyiciləri olan böyük bir qrup şəxslərin - mülkiyyətində və ya istifadəsində olan avtonəqliyyat vasitələri ilə (*beynəlxalq yük və sərnişin daşımaları istisna olmaqla*) Azərbaycan Respublikasının ərazisində sərnişin və yük daşımalarını (*o cümlədən taksi ilə*) və yaxud həmin daşımaları müqavilə əsasında digər şəxslər vasitəsi ilə həyata keçirən şəxslərin vergitutma obyektini müəyyən edir.

Vergi Məcəlləsinin 219.1.2-ci maddəsi mənzil tikintisi fəaliyyətini həyata keçirən şəxslər üçün sadələşdirilmiş vergi üzrə vergitutma obyektini müəyyən edir. Bu maddə zirzəmilərin, mərtəbələrin və çardaqların tikilən binanın ümumi sahəsinə daxil edilməsini, dövlətə ayrılan hissənin, dövlət büdcəsi, büdcədənkanar fondların, dövlət zəmanəti və dövlətə ayrılan yardımlar hesabına tikilən yaşayış sahəsi, başqa tikintilərlə təmasda olmayan ayrıca tikilən fərdi və ya şəxsi yaşayış və ya bağ evlərinin, yaxud tikililərin sahəsinin isə əksinə həmin sahədən çıxarılmasını zəruri sayır.

Göstərilən qaydada müəyyən edilmiş vergitutma obyektinə Vergi Məcəlləsinin 220-ci maddəsində əks olunmuş vergi dərəcələri tətbiq edilməklə sadələşdirilmiş verginin məbləği təyin edilir.

Vergi Məcəlləsinin 219.2-ci maddəsinə görə sadələşdirilmiş vergini ödəyən hüquqi şəxslər ƏDV-nin, mənfəət vergisinin, əmlak vergisinin, fərdi sahibkarlar isə həyata keçirdikləri sahibkarlıq fəaliyyətləri üzrə gəlir vergisinin və ƏDV-nin ödəyiciləri deyildirlər.

Beləliklə, sadələşdirilmiş vergi üsulundan istifadə etmək hüququ vergi ödəyicilərini torpaq vergisini, yol vergisini və mədən vergisini ödəmək vəzifəsindən azad etmir.

Qeyd edilən maddənin göstərişləri mənzil tikintisi fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslərə qismən şamil edilir. Belə ki, bu zaman sadələşdirilmiş vergi üsulunun tətbiqi hüququndan istifadə edən hüquqi şəxslər mənfəət vergisini və əmlak vergisini, fərdi sahibkarlar isə həmin fəaliyyətlə bağlı gəlir vergisini ödəməli olmasalar da, müəyyən edilmiş qaydada ƏDV-ni ödəmək vəzifəsindən azad edilmirlər.

4. Sadələşdirilmiş verginin dərəcəsi

Sadələşdirilmiş vergi ödəyiciləri (*mülkiyyətində və ya istifadəsində olan avtonəqliyyat vasitələri ilə (beynəlxalq yük və sərnişin daşımaları istisna olmaqla) Azərbaycan Respublikasının ərazisində sərnişin və yük daşımalarını (o cümlədən taksi ilə) və yaxud həmin daşımaları müqavilə əsasında digər şəxslər vasitəsi ilə həyata keçirən şəxslər; mənzil tikintisi fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslər istisna olmaqla*) digər vergi ödəyicilərinin fəaliyyət göstərdikləri ərazidən asılı olaraq sadələşdirilmiş vergini iki vergi dərəcəsi ilə ödəyirlər.

Belə ki, özünün istehsal sahəsi, daşınmaz əmlakı və işçi qüvvəsi ilə Bakı şəhərində fəaliyyət göstərən vergi ödəyiciləri ümumi hasilatın həcmindən və satış-dankənar gəlirlərindən 4 faiz dərəcə ilə, eyni əlamətlərlə digər şəhər və rayonlarda, Naxçıvan Muxtar Respublikasında fəaliyyət göstərənlər isə eyni vergitutma obyektindən 2 faiz dərəcə ilə vergi ödəməyə borcludurlar. Vergi dərəcələrinin bu cür fərqlərlə müəyyən edilməsi regionların sosial-iqtisadi inkişafının təmin edilməsinə yönəldilmiş addım kimi qiymətləndirilir.

Bu və ya digər vergi dərəcəsinin tətbiq edilməsi üçün vergi ödəyicisinin harada dövlət qeydiyyatına alınması, fərdi sahibkarın harada yaşaması, hansı vergi orqanında uçota durması deyil, aşağıdakı meyarlar əsas kimi götürülür:

- vergi ödəyicisi özünün istehsal sahəsi ilə həmin ərazidə fəaliyyət göstərməlidir;
- vergi ödəyicisi özünün daşınmaz əmlakı ilə həmin ərazidə fəaliyyət göstərməlidir;
- vergi ödəyicisi işçi qüvvəsi ilə həmin ərazidə fəaliyyət göstərməlidir.

Ərazi prinsipinə uyğun olaraq sadələşdirilmiş verginin ödəyiciləri Azərbaycan Respublikasının istənilən ərazisində, o cümlədən müxtəlif vergi dərəcələri tətbiq edilən ərazilərdə fəaliyyət göstərə bilirlər.

Azərbaycan Respublikasının şəhər və rayonlarında, Naxçıvan Muxtar Respublikasında vergi uçotuna alınmış, lakin Bakı şəhərində fəaliyyət göstərən sadələşdirilmiş vergini ödəyiciləri verginin Bakı şəhəri üzrə müəyyən olunmuş vergi dərəcəsi ilə ödəyirlər.

Müxtəlif vergi dərəcələri ilə vergiyə cəlb edilən gəlirlər üzrə uçot ayrı-ayrılıqda aparılmalıdır. Belə uçot aparılmadıqda ən yüksək vergi dərəcəsi tətbiq edilir.

Avtomobil nəqliyyatı vasitələri ilə sərnişin və yük daşımalarını həyata keçirən vergi ödəyiciləri üçün sadələşdirilmiş vergi aşağıdakı kimi müəyyən edilmişdir:

Daşınma növü	Sadələşdirilmiş verginin tətbiq edildiyi ölçü vahidi	Sadələşdirilmiş verginin aylıq məbləği (manatla)
Sərnişin daşınması (taksi istisna olmaqla), oturacaq yerlərinin sayına görə	1 oturacaq yeri üçün	1,8 manat
Taksi ilə sərnişin daşınması	1 ədəd nəqliyyat vasitəsi üçün	9 manat
Yük daşınması	yükgötürmə qabiliyyəti üçün (hər tona)	1 manat

Şəkil 1. Avtomobil nəqliyyatı vasitələri ilə sərnişin və yük daşımalarını həyata keçirən vergi ödəyiciləri üçün sadələşdirilmiş verginin dərəcələri

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi

Göründüyü kimi, sadələşdirilmiş verginin dərəcələri sərnişin və yük daşınmasından asılı olaraq, sərnişin daşınması isə öz növbəsində taksi və digər nəqliyyat növündən asılı olaraq progressiv artma üsulu ilə müəyyən edilir. Taksi ilə sərnişin daşınması üçün verginin aylıq məbləği nəqliyyat vasitəsinin sayından, yük daşınması isə yükgötürmə qabiliyyətindən asılıdır.

Regionların sosial-iqtisadi inkişafına nail olmaq və vergi yükünü azaltmaq məqsədilə sadələşdirilmiş verginin məbləğinə əmsalların tətbiqi nəzərdə tutulmuşdur. Belə ki, əhalinin sıxlığından və regionun sosial-iqtisadi inkişafının səviyyəsindən asılı olaraq ölkə ərazisi üç böyük zonaya bölünmüş və həmin zonalarda ödənilən sadələşdirilmiş vergi məbləğinin aşağıdakı əmsallara vurulması müəyyənləşdirilmişdir:

- ❖ Bakı şəhərində (*kənd və qəsəbələr daxil olmaqla*) və Bakı şəhəri ilə ölkənin digər yaşayış məntəqələri arasında - 2,0;
- ❖ Abşeron rayonu, Sumqayıt, Gəncə şəhərlərində və həmin rayon və şəhərlərlə digər yaşayış məntəqələri arasında - 1,5;
- ❖ digər şəhər və rayonlarda və həmin şəhər və rayonlarla digər yaşayış məntəqələri arasında - 1,0.

Avtomobil nəqliyyatı vasitələrində oturacaq yerlərinin sayı və ya yükgötürmə qabiliyyəti aşağıdakılar əsasında müəyyən edilir:

- ❖ avtomobil nəqliyyatı vasitələrinin qeydiyyat şəhadətnaməsi;
- ❖ həmin göstəricilər qeydiyyat şəhadətnaməsində göstərilmədikdə müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən vergi orqanlarına verilmiş arayışlar əsasında.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 16 dekabr 2005-ci il tarixli Fərmanının 2.4-cü bəndinə görə bu arayışlar Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyi tərəfindən verilir. Oturacaq yerlərinin sayını həmin arayışlar əsasında da müəyyən

etmək mümkün olmadıqda sadələşdirilmiş verginin məbləği yerlərin faktiki sayına görə müəyyən edilir.

Mənzil tikintisi fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslər tərəfindən sadələşdirilmiş vergi müəyyən edilmiş vergitutma obyektinin hər kvadrat metri üçün 10 manat məbləğinə ölkənin şəhər və rayonlarının ərazilərinin zonalar üzrə müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi əmsallar tətbiq edilməklə hesablanır.

“Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsinə əlavə və dəyişikliklər edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikasının 2006-cı il 15 dekabr tarixli 196-III-QD sayılı Qanununun təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2006-cı il 27 dekabr tarixli 501 sayılı Fərmanının 1.7-ci bəndinin icrasını təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti 25 sentyabr 2007-ci il tarixli 140 sayılı Qərarı ilə mənzil tikintisi fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslər tərəfindən ödənilməli olan sadələşdirilmiş verginin hesablanması üçün ölkənin şəhər və rayonlarının ərazilərinin zonalar üzrə əmsallarını aşağıdakı kimi müəyyən etmişdir.

Cədvəl 1. Mənzil tikintisi fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslər tərəfindən ödənilməli olan sadələşdirilmiş verginin hesablanması üçün Bakı şəhəri üzrə zonalar və onların əmsalları

Zonalar	Əmsallar
1	5,0
2	4,6
3	4,2
4	3,8
5	3,4
6	3,0
7	2,6
8	2,2
9	1,8
10	1,4
11	1,1
12	0,8

Mənbə: «Mənzil tikintisi fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslər tərəfindən ödənilməli olan sadələşdirilmiş verginin hesablanması üçün ölkənin şəhər və rayonlarının ərazilərinin zonalar üzrə əmsallarının» təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 25 sentyabr 2007-ci il 140 sayılı Qərarı.

Abşeron rayonu (*Xırdalan şəhəri daxil olmaqla*), Sumqayıt və Gəncə şəhərləri üzrə zona əmsalı 1,8-ə. Xankəndi, Şirvan, Mingəçevir, Naxçıvan, Lənkəran, Yevlax, Şəki, Naftalan, Şamaxı. Qazax, Şəmkir, Salyan, Quba, Xaçmaz, Zaqatala, Cəlilabad və Göyçay şəhərləri üzrə 0,8-ə, digər rayon (*şəhər*) və qəsəbələr (*kəndlər*) üzrə 0,5-ə bərabərdir.

Mənzil tikintisi fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslər tərəfindən ƏDV-nin məqsədləri üçün vergi tutulan minimum dövrüyyə Vergi Məcəlləsinin 219.1.2-ci maddəsində müəyyən edilmiş vergitutma obyektinin hər kvadrat metri üçün 225 manat məbləğinə ölkənin şəhər və rayonlarının ərazilərinin zonalar üzrə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin müəyyən etdiyi əmsallar tətbiq edilməklə hesablanır.

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 29 fevral 2008-ci il 062 sayılı Qərarı ilə “Mənzil tikintisi fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslər tərəfindən ƏDV-nin məqsədləri üçün vergi tutulan minimum dövrüyyənin hesablanması üçün ölkənin şəhər və rayonlarının ərazilərinin zonalar üzrə əmsalları” təsdiq edilmişdir.

Cədvəl 2. Mənzil tikintisi fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslər tərəfindən ƏDV-nin məqsədləri üçün vergi tutulan minimum dövrüyyənin hesablanması üçün Bakı şəhəri üzrə zonalar üzrə əmsalları

Zonalar	Əmsallar
1	3.5
2	2.5
3	1.5
4	1.4
5	1.3
6	1.2
7	1.1
8	1.0
9	1.0
10	1.0
11	1.0
12	1.0

Mənbə: «Mənzil tikintisi fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslər tərəfindən ƏDV-nin məqsədləri üçün vergi tutulan minimum dövrüyyənin hesablanması üçün ölkənin şəhər və rayonlarının ərazilərinin zonalar üzrə əmsalları»nın təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 29 fevral 2008-ci il 062 sayılı Qərarı.

Abşeron rayonu (*Xırdalan şəhəri daxil olmaqla*), Sumqayıt və Gəncə şəhərləri üzrə zona əmsalı 1,0-ə, Xankəndi, Əli Bayramlı, Mingəçevir, Naxçıvan, Lənkəran, Yevlax, Şəki, Naftalan, Şamaxı, Qazax, Şəmkir, Salyan, Quba, Xaçmaz, Zaqatala, Cəlilabad və Göyçay şəhərləri üzrə 0,8-ə, digər rayon (*şəhər*) və qəsəbələr (*kəndlər*) üzrə 0,6-ya bərabərdir.

5. Sadələşdirilmiş verginin hesablanması, ödənilməsi müddəti və bəyannamənin verilməsi

Hesabat dövrü üçün sadələşdirilmiş verginin məbləği (*mülkiyyətində və ya istifadəsində olan avtonəqliyyat vasitələri ilə (beynəlxalq yük və sərnişin daşımaları istisna olmaqla) Azərbaycan Respublikasının ərazisində sərnişin və yük daşımalarını*

(o cümlədən taksi ilə) və yaxud həmin daşımaları müqavilə əsasında digər şəxslər vasitəsi ilə həyata keçirən şəxslər istisna olmaqla) Vergi Məcəlləsinin 220-ci maddəsi ilə müəyyən edilmiş vergi dərəcəsini (4 yaxud 2 faiz) hesabat dövrünün ümumi hasilatının həcminə tətbiq etməklə hesablanır.

Sadələşdirilmiş vergi, vergi ödəyicisinin özü tərəfindən hesablanır.

Vergi Məcəlləsinin 221.3-cü maddəsi sadələşdirilmiş verginin ödənilməsi və bəyannamənin verilməsi müddətlərini müəyyən edir. Hər iki vəzifənin yerinə yetirilməsi üçün son müddət kimi hesabat dövründən, yəni rübdən sonrakı ayın 20-dək müəyyən edilmişdir. Hər hansı müddət Vergi Məcəlləsində göstərilən dövrün sonuncu gününün axırında bitir. Başqa sözlə, dövrün sonuncu günü saat 24-dən gec olmayaraq vergi ödəyicisi sadələşdirilmiş vergi ödənilməli və bəyannaməni təqdim edilməlidir. Həmin gün qeyri-iş gününə təsadüf edərsə, həmin müddət onun ardınca gələn ən yaxın növbəti iş gününə keçir.

Sadələşdirilmiş vergi dövlət büdcəsinə ödənilir. Naxçıvan Muxtar Respublikasında tutulan sadələşdirilmiş vergi Muxtar Respublika vergilərinə aid edilir.

Aşağıdakı hallarda sadələşdirilmiş vergi üzrə bəyannamənin təqdim olunması üçün 30 günlük müddət müəyyən edilmişdir:

- ❖ vergi ödəyicisi olan hüquqi şəxs ləğv edildikdə;
- ❖ hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirən fiziki şəxsin fəaliyyətinə xitam verildikdə.

Bu zaman vergi dövrü hesabat dövrü hesab edilən müddətin, yəni rübün əvvəlindən vergi ödəyicisi fəaliyyətini dayandırdığı günədək olan müddəti əhatə edir.

Vergi Məcəlləsində avtomobil nəqliyyatı vasitələri ilə sərnişin və yük daşımalarına görə sadələşdirilmiş verginin hesablanması qaydası müəyyən edilmişdir. Bu qaydaya görə həmin vergi ödəyiciləri sərnişin daşınması zamanı (*taksi istisna olmaqla*) hər bir oturmaq yeri üçün, yük daşınması zamanı hər bir ton yüklənmə qabiliyyəti üçün, taksi ilə sərnişin daşınması üçün isə hər bir ədəd nəqliyyat vasitəsi üçün 220.5-ci maddədə göstərilən verginin aylıq məbləğini 220.6-cı maddədə göstərilən zona əmsallarına vurmaqla ödənilən verginin məbləğini müəyyən edirlər.

Avtonəqliyyat vasitələrinin mülkiyyət mənsubiyyətindən asılı olaraq sadələşdirilmiş verginin ödənilməsi üçün məsuliyyət daşıyan şəxslərin dairəsi müəyyən edilmişdir. Müəyyən edilmişdir ki:

- ❖ avtonəqliyyat vasitəsini vəkalətnamə (*etibarnamə*) və ya icarə müqaviləsi əsasında istifadə edən şəxslər sadələşdirilmiş vergini özləri ödəməlidirlər;
- ❖ balansında olan avtomobil nəqliyyat vasitələri ilə sərnişin və yük daşımaları hüquqi şəxsin özü tərəfindən həyata keçirildikdə, sadələşdirilmiş vergini həmin hüquqi şəxs ödəyir.

Göründüyü kimi, sadələşdirilmiş verginin ödənilməsi üçün hətta istisna hesab edilən hallarda da mülki hüquq baxımından avtonəqliyyat vasitəsinə sahiblik

hüququnu («*faktiki sahibliyi həyata keçirməyin hüquqi cəhətdən təmin edilmiş imkanını*») həyata keçirən şəxslər məsuliyyət daşıyırlar.

Avtomobil nəqliyyatı vasitələri ilə sərnişin və ya yük daşımalarını həyata keçirən vergi ödəyiciləri beynəlxalq yük və sərnişin daşımaları və digər hallar istisna olmaqla, bu fəaliyyətə görə vergi orqanlarına bəyannamə vermirlər.

Avtomobil nəqliyyatı vasitələri ilə sərnişin və yük daşımalarını həyata keçirən vergi ödəyiciləri tərəfindən sadələşdirilmiş verginin düzgün hesablanmasına və vaxtında dövlət büdcəsinə ödənilməsinə Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi nəzarət edir.

Vergi Məcəlləsinin 221.4.7-221.4.13-cü maddələrində ciddi hesabat blankı olan “Fərqlənmə nişanı”nın alınma və qüvvədə olma müddəti, bunun üçün ərizənin verilməsi, ərizəyə zəruri sənədlərin əlavə edilməsi, sadələşdirilmiş verginin ödənilməsi, avtonəqliyyat vasitəsinin sahibi və ya istifadəçisi dəyişdikdə “Fərqlənmə nişanı”nın yenidən rəsmiləşdirilməsi, vergi ödəyicilərinin mülkiyyətində olan avtomobil nəqliyyatı vasitələri ilə öz istehsal fəaliyyətini təmin etmək üçün işçilərinin və özünəməxsus yüklərin daşınmasında istifadə olunan avtomobil nəqliyyat vasitələri üçün “Xüsusi fərqlənmə nişanı”nın alınması və onun məzmunu, “Fərqlənmə nişanı”nın və “Xüsusi fərqlənmə nişanı”nın alınması nəzərdə tutulmayan hallar, habelə digər oxşar məsələlərlə bağlı müddəalar öz əksini tapmışdır.

Xüsusi nişan və avadanlıqlarla təchiz olunmuş xüsusi təyinatlı (*sahibkarlıq fəaliyyəti çərçivəsində onlara digər vergi ödəyiciləri tərəfindən göstərilən bu cür xidmətlər istisna olmaqla*), habelə dövlət hakimiyyəti orqanlarının, büdcə təşkilatlarının və yerli özünüidarəetmə orqanlarının, Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının, hasilatın pay bölgüsü, əsas ixrac boru kəməri haqqında və bu qəbildən olan digər sazişlər çərçivəsində fəaliyyət göstərən xarici podratçıların və subpodratçıların, dövlət fondlarının, xarici ölkələrin diplomatik və konsulluq nümayəndəliklərinin, beynəlxalq təşkilatların nümayəndəliklərinin rəsmi istifadəsi üçün nəzərdə tutulan avtomobil nəqliyyatı vasitələri üçün “Fərqlənmə nişanı” və ya “Xüsusi fərqlənmə nişanı” alınır. Xüsusi nişan və avadanlıqlarla təchiz olunmuş bu cür avtomobil nəqliyyatı vasitələri barədə həmin nəqliyyat vasitələrinin sahibləri növbəti ayın 10-dək əvvəlki ay ərzində verilmiş nişanlar barədə müvafiq icra hakimiyyəti orqanına məlumat verirlər.

Vergi Məcəlləsinin 221.5-ci maddəsində mənzil tikintisi ilə məşğul olan şəxslərin sadələşdirilmiş vergini ödəmələri və bəyannaməni vermələri müddətlərini müəyyən edilmişdir. Bu fəaliyyət növü ilə məşğul olan vergi ödəyiciləri hər bir tikinti sahəsi üçün sadələşdirilmiş vergini yalnız bir dəfə, tikintinin təməl işlərinin başladığı rübdə hesablayır və həmin rübdən sonrakı ayın 20-dən gec olmayaraq vergi orqanına bəyannamə təqdim edirlər.

Hər bir tikinti sahəsi üçün hesablanmış sadələşdirilmiş vergi 8 rüb (*iki il*) ərzində, hər rüb verginin ümumi məbləğinin 12,5 faizi həcmində ödənilib başa çatdırılmalıdır.

Ödəmənin başlanğıc tarixi kimi “bəyannamə vergi orqanına təqdim edildikdən sonra” “hər rübdən sonrakı ayın 20-dən gec olmayan” müddət müəyyən edilmişdir.

Vergi Məcəlləsinin 218.1.1-ci maddəsində göstərilən şəxslər:

- digər fəaliyyət növləri üzrə əldə etdikləri gəlirlərin və xərclərin uçotunu hər bir fəaliyyət növü üzrə ayrılıqda aparırlar;
- onların bu fəaliyyət növləri üzrə mənfəəti (*zərəri*) digər fəaliyyət növündən əldə edilmiş mənfəətə (*zərərə*) aid edilmir.

6. Vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə məsuliyyət

Sadələşdirilmiş vergi üzrə vergi qanunvericiliyinin pozulmasının aşağıdakı halları mövcuddur:

- hesabat dövrü ərzində təqdim edilmiş mallara (*işlərə, xidmətlərə*) və əmlaka görə əldə edilmiş ümumi hasilatın, habelə satışdankənar gəlirlərin həcmnin azaldılması.
- təqdim edilmiş malların (*işlərin, xidmətlərin*) və vergi ödəyicilərinin uçota alınmaması.
- yük və sərnişin daşınması ilə məşğul olan avtonəqliyyat vasitələrinin uçota alınmaması və “fərqləndirmə nişanı”nın olmaması.
- Bakı şəhərində fəaliyyət göstərən vergi ödəyiciləri tərəfindən regionlar üçün müəyyən edilmiş vergi dərəcələrinin tətbiqi.
- hesabat təqdim etməməklə büdcəyə çatası sadələşdirilmiş verginin yayındırılması.
- hesabatın düzgün tərtib edilməməsi və ya texniki səhvlər nəticəsində sadələşdirilmiş verginin azaldılması.

Sadələşdirilmiş vergi ödəyicilərinə vergi qanunvericiliyinin pozulması hallarına görə Vergi Məcəlləsinin müddəalarına uyğun olaraq aşağıdakı məsuliyyət tədbirləri həyata keçirilə bilər:

- sadələşdirilmiş verginin hesabatını və ya vergi öhdəliyinin yaranmaması haqqında nəzərdə tutulmuş arayışı əsas olmadan müəyyən edilən müddətdə təqdim etməyən vergi ödəyicisinə vergi orqanının qərarına əsasən 40 manat məbləğində;
- aktivlər barədə məlumatı əsas olmadan müəyyən edilən müddətdə təqdim etməyən vergi ödəyicisinə vergi orqanının qərarına əsasən 100 manat məbləğində;
- verginin hesabatda göstərilən məbləği verginin hesabatda göstərilməli olan məbləğinə nisbətən azaldılmışdırsa, habelə büdcəyə çatası vergi məbləği hesabat təqdim etməməklə yayındırılmışdırsa, vergi ödəyicisinə azaldılmış və ya yayındırılmış vergi məbləğinin (*kameral vergi yoxlaması nəticəsində hesablanmış əlavə vergi məbləği istisna olmaqla*) 50 faizi miqdarında;

- Vergi Məcəlləsinin 33.4-cü maddəsində göstərilən müddətdə vergi orqanında uçota alınmaq üçün və ya 34.3-cü maddəsində göstərilən müddətdə olduğu yer, yaxud yaşadığı yerin dəyişməsi barədə ərizənin verilməməsinə, həmçinin digər uçot məlumatlarında (*vergi ödəyicisinin vergi uçotuna alınma haqqında ərizədə qeyd olunan rekvizitlər*) dəyişiklik haqqında məlumatın təqdim edilməməsinə görə, habelə “Fərqlənmə nişanı” olmadan, avtomobil nəqliyyatı vasitələri ilə sərnişin və ya yük daşınmasına görə 40 manat məbləğində;
- nağd pul hesablaşmalarının aparılması qaydalarının pozulmasına, o cümlədən alıcıya çekin, bankların valyuta mübadilə şöbələri tərəfindən müştəriyə təqdim edilməli olan bank çıxarışlarının və ya digər ciddi hesabat blanklarının verilməməsinə və ya ödənilmiş məbləğdən aşağı məbləğ göstərilməklə verilməsinə görə vergi ödəyicisinə:
  - il ərzində belə hallara birinci dəfə yol verildikdə - 400 manat məbləğində;
  - il ərzində belə hallara ikinci dəfə yol verildikdə - 800 manat məbləğində;
  - il ərzində belə hallara üç və daha çox dəfə yol verildikdə - 1200 manat məbləğində;
- sərvətlərin və ya pul vəsaitinin 1000 manatdan çox olan məbləğdə uçotdan gizlədilməsinə və ya uçota alınmamasına görə vergi ödəyicisinə:
  - gizlədilmiş və ya uçota alınmamış sərvətlərin və ya vəsaitin ümumi məbləğinin 1000 manatdan çox olan hissəsinə - 5 faiz miqdarında;
  - il ərzində belə hallara təkrar yol verildikdə, gizlədilmiş və ya uçota alınmamış sərvətlərin və ya vəsaitin ümumi məbləğinin 1000 manatdan çox olan hissəsinə - 10 faizi miqdarında;
- Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş qaydada əmək müqaviləsi (*kontraktı*) bağlamadan işə götürən tərəfindən fiziki şəxslərin hər hansı işlərin (*xidmətlərin*) yerinə yetirilməsinə cəlb edilməsi yolu ilə onların gəlirlərinin gizlədilməsinə (*azaldılmasına*) şərait yaradıldığına görə işəgötürənə hər bir belə şəxs üzrə 1000 manat məbləğində maliyyə sanksiyası tətbiq edilir.

Sadələşdirilmiş vergi müəyyən edilmiş müddətdə ödənilmədikdə, ödəmə müddətindən sonrakı hər bir ötmüş gün üçün vergi ödəyicisindən və ya vergi agentindən ödənilməmiş vergi və ya cari vergi ödəməsi məbləğinin 0,1 faizi məbləğində faiz tutulur.

7. Nəticə və təkliflər

Vergi tənzimlənməsinin səmərəliliyi Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyatının artımı və onun bütün regionlarının əhalisinin həyat səviyyəsi nəzərə alınmaqla qiymətləndirilir.

Sadələşdirilmiş verginin tətbiqinin də əsas məqsədi regionların sosial-iqtisadi inkişafının təmin edilməsindən ibarətdir. Bu vergi növü kiçik və orta sahibkarlığın

inkişafına xidmət edir və alternativ vergi növüdür. Sadələşdirilmiş verginin tətbiqi nəticəsində kiçik və fərdi sahibkarların vergi yükü azalmış, vergi, mühasibat uçotu və hesabatının təqdim edilməsi sadələşmişdir. Bu vergi xüsusilə regionlarda kiçik biznes obyektlərinin rəqabət qabiliyyətliliyinin formalaşmasına şərait yaradır, iş məşğulluğu problemini həll edir.

Bununla belə, kiçik biznes üçün nəzərdə tutulmuş sadələşdirilmiş vergi rejimindən istifadə edərək bir sıra iqtisadi fəaliyyət növləri üzrə sadələşdirilmiş vergi ödəyiciləri kimi qeydiyyatla durmaqla vergidən yayınma halları baş verir ki, bu da vergi orqanlarının xüsusi nəzarətində olmalıdır. Bu baxımdan sadələşdirilmiş verginin dərəcəsi 4% müəyyən edilməlidir ki, bu da həm iqtisadi fəaliyyət növü, həm dövriyyə, həm də işçilərin sayı və xidmət sahəsi kimi parametrləri əsasında təyin edilməlidir. Bununla yanaşı, regionların iqtisadi inkişafı nöqtəyi-nəzərindən sadələşdirilmiş verginin məbləği ölkənin şəhər və rayonlarının ərazilərinin zonalar üzrə əmsallar tətbiq edilməklə hesablanmalıdır. Bu əmsalların da aşağıdakı kimi olması məqsədəuyğundur:

Şəkil 2. Sadələşdirilmiş verginin dərəcəsinin şəhər və rayonların ərazi zonaları üzrə təklif edilən əmsalları

Yaşayış məntəqələri	Zonalar üzrə əmsallar
Bakı	1,0
Gəncə, Sumqayıt şəhərləri və Abşeron rayonu	0,75
Digər şəhərlər (rayon tabeliyində olan şəhərlər istisna olmaqla), rayon mərkəzləri	0,5
Rayon tabeliyində olan şəhərlərdə, qəsəbələrdə və kəndlərdə (Bakı və Sumqayıt şəhərlərinin, habelə Abşeron rayonunun qəsəbə və kəndləri istisna olmaqla)	0,25

Fikrimizcə, sadələşdirilmiş vergi sistemi təkmilləşməlidir və bu sistem üzrə dərəcə vahid olmaqla zonalar üzrə diferensiasiya olunmalıdır.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi.
2. Azərbaycan Respublikasında vergi sisteminin təkmilləşdirilməsi üzrə Tədbirlər Planı (2008 - 2012-ci illər).
3. Azərbaycan Respublikası regionlarının 2009-2013-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı.
4. "Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsinə əlavələr və dəyişikliklər edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının 2006-cı il 15 dekabr tarixli 196-IIIQD nömrəli Qanununun tətbiq edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2006-cı il 27 dekabr tarixli 501 nömrəli Fərmanı.
5. "Mənzil tikintisi fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslər tərəfindən ƏDV-nin məqsədləri üçün vergi tutulan minimum dövriyyənin hesablanması üçün ölkənin şəhər və rayonlarının ərazilərinin zonalar üzrə əmsalları"nın təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 29 fevral 2008-ci il 062 sayılı Qərarı.
6. "Mənzil tikintisi fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslər tərəfindən ödənilməli olan sadələşdirilmiş verginin hesablanması üçün ölkənin şəhər və rayonlarının ərazilərinin zonalar üzrə əmsalları"nın təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 25 sentyabr 2007-ci il 140 sayılı Qərarı.

7. Vergi hesabatının elektron sənəd formasında göndərilməsi Qaydaları. 27 iyul 2007-ci il tarixdə təsdiq edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik toplusu, 2007-ci il, №7, maddə 744.
8. Bədəlov Ş.Ş., Məhərrəmov R.B., Qurbanov F.Ə. Bütçə sistemi. Bakı: Əbilov, Zeynalov və oğulları, 2003, 417 s.
9. Məmmədov F.Ə., Musayev A.F., Sadiqov M.M., Kəlbəliyev Y.A., Rzayev Z.H. Vergilər və vergitutma. Bakı: CBS Poligraphic production, 2010, 512 s.
10. Mусаев А.Ф., Садыгов М.М., Магеррамов Р.Б., Салаев Р.А. Налоги и налогообложение в Азербайджане. Баку: Элм, 2005, 530 с.
11. Həsənov S.S. Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin kommentariyası: ümumi hissə. Bakı: Nurlan, 2005, 448 s.

Магеррамов Рамиз Булут оглы

доктор философии по экономике, доцент,
Министерство по налогам Азербайджанской Республики

Аннотация

Упрощенный налог: теория и практика

Цель исследования - определение плательщика объекта налогообложения упрощенного налога, порядка исчисления, срока выплаты и подачи декларации, исследование случаев применения санкций в случае нарушения налогового законодательства, предложение применения упрощенного налога с учетом коэффициентов по зонам.

Методология исследования - системный подход, сравнительный анализ.

Результаты исследования - определение эффективности применения упрощенного налогового режима и представление предложений в этом направлении.

Ограничения исследования - требуется более расширенное исследование для выявления проблем применения упрощенного режима налогообложения с учетом изучения зарубежного опыта.

Практическая значимость исследования - возможность более эффективного использования применения упрощенного режима налогообложения.

Оригинальность и научная новизна исследования - учитывая специфические особенности упрощенного налога изучение в этом направлении зарубежного опыта и применение нововведений.

Ключевые слова: упрощенный налог, малый бизнес, транспортные средства, жилищное строительство.

Ramiz B. Maharramov

Ph.D. in Economics
Ministry of Taxes of Azerbaijan Republic

Abstract

The simplified tax: the theory and practice

Purpose - definition of the payer, object of the taxation of the simplified tax, an order of calculation, term of payment and declaration giving, research of cases of application of sanctions in case of tax laws infringement, the offer application of the asked tax taking into account factors on zones.

Design/methodology - the system approach, the comparative analysis.

Findings – definition of efficiency of application of the simplified tax mode and representation of offers in this direction.

Research limitations/implications - more expanded research for revealing of problems of application of the simplified mode of the taxation taking into account studying of foreign experience is required.

Practical implications - possibility more an effective utilization of application of the simplified mode of the taxation.

Originality/value – considering specific features of the simplified tax studying in this direction of foreign experience and innovation application.

Keywords: the simplified tax, small-scale business, a turn, vehicles, housing construction, zones, factors.

JEL Classification Codes: E62, H21, H3

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 12.05.11.

Təkrar işləməyə göndərilmişdir: 16.06.11.

Çapa qəbul olunmuşdur: 07.10.11.